
КОШМАР ПЕРЕМОГИ НАУКИ І ТЕХНІКИ НАД ЛЮДСТВОМ

Ван Мен

Переклад із китайської та коментар Володимира Урусова

Ван Мен 王蒙 – відомий сучасний китайський письменник. Народився 15 жовтня 1934 року в Пекіні. У жовтні 1948 року вступив до лав КПК, перебував на підпільній роботі. З початку творчого шляху 1953 року і до сьогоднішнього дня Ван Мен у сучасній китайській літературі є одним з яскравих письменників-новаторів, який постійно перебуває в пошуку. У 50-ті роки ХХ століття публікація його книги “Новачок в оргвідділі” привернула загальну увагу, Мао Цзедун неодноразово звертався до цього твору і давав йому високу оцінку. Але незабаром після цього письменника вислали зі столиці в Сінцзян. До літературного життя Ван Мен повернувся наприкінці 70-х років. Серед його романів, такі як: “Хай живе молодість”, “Діяльність змінює людину”, “Пори року”, “Синій лис” та ін. 20 повістей, таких як: “Метелик”, “Пісня, як весна чарівна” та ін. У доробку письменника близько 100 оповідань, серед яких “Голоси весни”, “Жорстка рідка каша”, збірка віршів класичного стилю, дві збірки віршів нового стилю, 10 збірок теоретичних робіт із літератури й мистецтва, 10 збірок прози, три дослідження з класичної літератури, серед яких «Про роман “Хунлоумен”», “Пара крил”. Видано “Збірку творів Ван Мена” в 10 томах, “Літературну спадщину Ван Мена” в 23 томах.

Своїми романами, прозою, поезією, нарисами, дослідженнями з теорії літератури, перекладами, дослідженнями класичного роману “Сон червоної садиби”, дослідженнями творчості поета Лі Шаніна, книгами про Лаоцзи і Чжуан-цзи Ван Мен відомий в країні і далеко за її межами. Його “Автобіографія Ван Мена: моя життєва філософія” свого часу викликала справжню сенсацію.

Твори Ван Мена перекладені на англійську, французьку, німецьку, російську, українську, японську, тайську, іспанську, італійську, угорську, румунську, словацьку, болгарську, арабську, гінді, іврит, шведську, норвезьку, голландську, в’єтнамську, корейську, латиську, казахську, уйгурську та інші мови, видавалися в 30 країнах світу і неодноразово отримували нагороди. Ван Мен неодноразово виступав із лекціями у відомих університетах світу. Обіймав посади міністра культури КНР, директора Науково-дослідного інституту мистецтва Китаю, був секретарем секретаріату Спільки письменників Китаю, членом правління Спільки письменників Китаю третього скликання, головним редактором журналу “Женьмінь веньсюе”.

У своєму есе письменник розмірковує про перспективи людства в умовах інформаційної епохи.

В епоху стрімких змін технологій поширення інформації комп'ютери, мобільні телефони вторглися в життя. Блоги замінили статті, уламки замінили систему, уривки замінили думки, мильні опери замінили оригінальні твори, літературні дрібнички прийшли на зміну опері і драмі, медіа зірки замінили сивочолих професорів.

Розвиток інформаційних технологій призвів до того, що людям із ними не впоратися. У рік своєї появи телевізор викликав подив, маленький екран надавав звукову та відеоінформацію підозрілого культурного змісту, але все-таки привернув до себе безліч глядачів. Багато далекоглядних людей передбачали швидке охолодження до телевізора, але це охолодження так і не стало реальністю. Факти довели, що комунікаційні технології змінюються не щодня, а щогодини, покоління за поколінням впевнено завойовуючи людство.

Використання пульта керування телевізором також викликало заклопотаність деяких західних інтелектуалів: занадто швидке переключення уваги з одного об'єкта на інший негативно впливає на зосередженість на головному об'єкті уваги. Саме тому, що програм багато, а вибирати їх зручно, весь вечір вибираєш телеканал. Кілька годин потому і не знаєш, що ж ти, зрештою, дивився, багато хто, в тому числі і автор цих рядків, відчули це на собі.

Поява комп'ютера є безпрецедентною подією, функції комп'ютера покривають величезний діапазон, виходять далеко за межі уяви людей. Швидка зміна нових поколінь комп'ютера змінює або змінила багато чого в інтелектуальній праці, в духовному житті і навіть способи та характер повсякденного життя. Комп'ютери змінили підходи й уявлення людей про життя, роботу, письменство, національну оборону, громадську безпеку, владу.

Існування бази даних та інформація, що надається Інтернетом, створюють зручності. Слід визнати, що день у день усі суб'єкти потрапляють у залежність від готових і шаблонних цифрових даних, так що їх духовне життя піддається повсюдному впливу операцій із базами цифрових даних і готової інформації. Будь то написання статті чи заяви про вступ до партії, замовлення їжі, запис до лікаря, знайомство, бізнес, незалежно від того, чи йде мова про намір почати якусь кольорову революцію, чи про спробу вторгнутися в інтимний світ будь-якої людини, – все можна отримати з допомогою мережі або завдяки зраді мережі, в той же час контролювати через мережу. Збереження інформації, пошук, які в минулому вимагали від людини енциклопедичних знань і пам'яті, вже не залежать від великого розуму і волі вченого, але від стрімкого розвитку комп'ютерних мереж і переваги в майстерності технологічних навичок.

Комп'ютер значною мірою взяв на себе частину роботи людського мозку, допомагає людям і навчає їх, навіть керує людьми, змінює і перемагає людей. За допомогою комп'ютера з'явилися нові можливості переробляти, дізнаватися, говорити будь-які дурниці, робити усілякі посилання, копіювати, вставляти і займатися плагіатом. Боротися з фальсифікаціями в науці, шахрайством у сфері фінансових послуг і навіть з обманом у знайомствах через Інтернет стає все важче. Читання біля чистого вікна після купання з ароматом пахощів і прогулянки в глибоких роздумах дуже швидко були вибиті популярними аудіовізуальними ефектами. Вдумливі роздуми були поспішно витіснені плітками, що не терплять зволікання, і навіть сердитою взаємною лайкою. Балакучі, прекрасні, з чарівними голосами медіа зірки замінили справді талановитих сивочолих університетських професорів і письменників, які важкою працею створюють монументальні твори.

Потім у життя стрімко увійшли сенсорні екрани мобільних телефонів, проникли в голови і безперервно поширюються, забезпечуючи найбільш повний спектр послуг, привабливість і можливість викрадення інформації. Лава дослідників, письменників, дизайнерів скорочується. Водночас популярних звукових коробочок, що гримлять, і сліпучих екранів стає все більше. Блог замінив статтю, замість блогу з'явився мікро-блог, оскільки замінили систему, жартівливі уривки тексту замінили озвучену думку, мультики і мильні опери замінили оригінали, дивакуваті, ідіотські літературні дрібнички прийшли на зміну серйозним, ретельно відшліфованим п'єсам і творам естрадного мистецтва. Побіжний перегляд замінив багатотрудне і побожне читання, скоростиглі медіа зірки прийшли на зміну сумлінним дослідникам і художникам. Кількість і швидкість передачі інформації замінюють правдивість, точність, глибину, оригінальність, серйозність. Словесні ігри на теми батьківщини з їхніми дурницями, лестощами і підлабузництвом замінили глибину і печаль жертвовного ставлення до вітчизни.

У морі інформації не відрізнити правду від брехні. Різноманітна інформація, можливо, стає приводом для безпідставних бесід, матеріалом для насмішок, але вкрай рідко втілюється у великі знання і глибоку мудрість. Прискорена передача інформації робить звичними легкість, нетерплячість, гонитву за швидким успіхом, сліпе наслідування поганих смаків.

Хороший комп'ютер плюс програмне забезпечення перевищують кваліфікацію звичайної людини. Вже не дивно, наприклад, що чемпіон світу з шахів грає на рівних або навіть програє комп'ютеру, це стало звичайним явищем. До цього дня ні в кого не виникло запитання, а що ж означає така ситуація. Слід сказати, що історії про війни роботів проти людства з науково-фантастичних фільмів зовсім не випадкові. Машини замінили людину на важких фізичних роботах, зробивши умови сучасного життя значно комфортнішими, що в результаті призводить до деградації фізичної сили і стійкості людини, це вже є незаперечним фактом. Тому в свої молоді роки Мао Цзедун твердо дотримувався гасла: "Цивілізація – це дух, варварство – це статура". Таким чином, над-інтелектуальні технології дозволяють комп'ютеру або стільниковому телефону вводити в оману велику кількість людей, комфортно послаблюють їхні інтелектуальні здібності. І це вже стає реальністю.

Звичайно, розвинені інформаційні технології спочатку приносять інформаційну демократію, культурну демократію, беруть участь у популяризації та поширенні наявних оцінок і дій, є контролем народу щодо державної влади, в тому числі влади слова еліти, стрімко і спонтанно формують різні думки в суспільстві. Наприклад, все нові і нові викриття фактів корупції та брудних справ чиновників – це, в основному, заслуга Інтернету. Ми також цінуємо короткі і блискавичні повідомлення в мережі, що дають поживу для роздумів, але що і радує, і засмучує, рівня мережі нам вже недостатньо з точки зору якості і висоти культури, науки, думки, мудрості і моралі. Аж до того, що безлика усереднена інформація мережі завдає шкоди значенню і можливостям інтелектуальної еліти нації. У цій величезній кількості, де все переплуталося і не відрізнити правду від брехні, інформація, ймовірно, стає приводом для безпідставних бесід, матеріалом для насмішок, але рідко відображає глибокі знання і велику мудрість. Громадська думка в Інтернеті може бути смертельною, може використовуватися для залякування, може бути грубою, сліпою, підбурливою, навіть хуліганською і руйнівною.

У Китаї громадська думка в Інтернеті швидко стає одностайною, не приймає заперечень, стає насильницькою, ірраціональною, нетерпимою, що дуже далеко

від духу демократії та обговорень, духу науки. Словесні образи в Інтернеті дуже непривабливі. Он-лайн мистецтво, можливо, швидко поширюється, але все це може бути безглуздою грою. Прикладом тому служать фрази в мережі із серіалів, брудна лайка або вульгарні пісні.

Іншими словами, з настанням інформаційної епохи, епохи мережі, епохи сенсорних дисплеїв, із безпрецедентним, шокуюче швидким поширенням інформації, цілком можлива така ситуація, коли затираються таланти, висуваються пустомелі, і ця ситуація дедалі погіршується. Важко знайти засіб, щоб уникнути дискредитації академічних традицій. Звичними стають поверховість, нетерплячість, неглибокі знання, гонитва за миттєвим успіхом, сліпе слідування дурному або прожектерство. Особливо часто наживають капітал демагогією на нещастях інших.

Передача інформації була спочатку одним із засобів соціального життя. Але засоби, якими користуються люди, цілком можливо стануть засобами, які використовують людей. Те, чим користувалися, стало саме використовувати. Засоби і канали, якими користувалися, стали суб'єктом, а суб'єкт став, як кажуть у Пекіні, "цуйбар" – людиною, яку всі попихають. Вже давно склалася несприятлива ситуація, подібна тому, що столове приладдя придушило їжу, мова втручається і управляє, а не служить мисленню, форми домінують над змістом. За кордоном вчені на підставі такого ходу думок вивчали гегемонію мови і на багато речей відкрили нам очі. Так само ми можемо і також повинні використовувати цю ідею для дослідження явища відчуження, яке принесли інформаційні технології.

Якщо говорити про так зване інформаційне відчуження, то інформація з матеріалу стає результатом, передача інформації із засобу стає цінністю. Швидкість і кількість передачі стає основним критерієм оцінки істини, науки, мистецтва, успіху, стає головним духовним устремлінням. Здатність до передачі інформації, включаючи здатність вводити в оману і приваблювати зовнішнім виглядом і голосом, стала наріжним каменем успіху. Поширення інформації про чай, пожежі, торнадо, цунамі помістили нашу теорію, культуру, мистецтво, науку, стратегічні плани у хвилі інформації, що насуваються, вибили їх із центру уваги, призвівши до стану нестійкості або пригніченості. Потужний інформаційний потік висунув деяких впевнених людей, які вчора оголошували епоху читання й інформаційний вибух, сьогодні повідомляють настання епохи сенсорних моніторів, післязавтра оголосять знаменитих людей, знамениті бренди, книги, ліки і на всьому цьому побудують свій швидкий успіх. Вони самовпевнено оголошують друковані ЗМІ застарілими, проголошують, що література незабаром помре, романи будуть знищені. Вони сурмлять про касовий збір, тиражі, кількість кліків, рейтинги, списки журналу "Forbes". Вони створюють суперзірок, супержінок, хороший звук, бестселери і їхніх авторів, лідерів громадської думки, впливові фігури, світові рекорди. Вони визнають, що навіть собака, якщо її постійно показувати в сучасних засобах масової інформації, теж може стати собакою № 1 у Китаї.

У потоці великих даних література, паперові книги першими потрапляють під удар, тому що мові та писемності серед різних художніх засобів найбільше бракує наочності, вони найбільш символічні. Вони, на відміну від картин, музики, пісні, сценічного мистецтва, аудіо- та відеопрограм, тим більше 3D, 4D (може ще будуть 7D, 8D) кінотеатрів, не володіють таким багатством впливу на органи чуття, вони не можуть дати людям зорових, слухових, нюхових, смакових, дотикових відчуттів та ще трясти стегнами і талією. Мова і писемність це символи, це ідеї. Без сприйняття через мозок, без інтерпретації, асоціацій, роздумів – це просто

безглуздий набір знаків. Ледачій людині мова, а особливо писемність, абсолютно не можуть передати достатньо інформації. Таким чином, духовні ледарі, які не люблять ворушити мізками, звичайно, не хочуть отримувати її за допомогою мови та писемності, а бажають отримувати інформацію безпосередньо через тіло і органи чуття шляхом погладжування і масажу. Але саме тому, що мова і писемність включають цифри і різні математичні, фізичні та хімічні символи, то вони, а не 3D, 4D можуть сприяти розвитку мислення. Мова, писемність, символи є головними носіями і засобом мислення. Заперечення або ігнорування мови, писемності, символів – це відмова від мислення. Коли люди можуть використовувати тільки вуха, очі, ніс, язик, шкіру і тіло для отримання інформації, то це може свідчити про атрофію мізків і висихання душі. А це означає, що кошмар епохи ідіотів, епохи розумово обмежених людей повільно наближається.

У мережі було оголошено, що “Сон червоної садиби” та інші шедеври вже не читатимуть. Це самовпевнена і відверто дурна нова демонстрація засобів поширення інформації, які правлять людською культурою, вони дійшли до останньої межі, кидаючи виклик класиці, виклик культурній історії Китаю, виклик інтелекту.

Крім успіхів у поширенні інформації, є ще успіхи в пізнанні і творчості; крім медіа зірок, також існують проникливі вчені і художники, крім розважальних текстів, є ще й класичні твори. Чим більше настає епоха сенсорних дисплеїв, тим більше необхідний тверезий погляд.

Звичайно, я не можу не знати, що розвиток інформаційних технологій, масове поширення і настирливість інформації не є чимось, що саме по собі викликає гнів чи сльози еліти суспільства. Проблема в балансі, балансі якості і кількості, балансі маси й еліти, балансі високодуховних творів та продукції масового споживання. Тут якраз відіграє певну роль належний баланс позитивної взаємодії і взаємодопомоги влади, ринку та експертів у справі культури і культурного життя.

Ще питання в тому, що тут якраз керівники пильно стережуть владу, ринок і засоби масової інформації, спільно просувають продукцію у формі дрібних творів і блокбастерів. Відсутня лише сила суспільної довіри владі, в першу чергу впевненість у власних силах заgonу фахівців. Духовно дрібні послідовники Кун Іцзи хоча і знають про чотири способи написання відповідей, але перед великою хвилею ринку, медіа засобів, інформації, а також деяких керівників, які не заглиблюються у суть того, що відбувається, не в змозі що-небудь зробити. У наших природничих і технічних науках ще є академіки, але в наших гуманітарних науках існують тільки нескінченні суперечки, вічні скарги, неминучі тонкі теми та витіюваті переробки старого, беззмістовні імітації. Таким чином, у співпраці влади, ринку ЗМІ відсутні професійна, наукова позиція і голос експертів високого рівня. Об’єктивно кажучи, право і можливості професійних, наукових оцінок високого рівня шанобливо передані занадто претензійним установам, вченим, науковим виданням зарубіжних країн. Ставлення до іноземного – інший вид недалекоглядності. Ми або ставимося до нього з підозрою, або падаємо перед ним на коліна, іноді ми сліпо копіюємо, іноді прагнемо проклясти, але, як кажуть, хочеться та не можеється. Іноді варимося у власному соку, з великим галасом займаємося самовихвалянням, сподіваючись на удачу, не можемо отримати щось гідне.

Незалежно від кількості великих дискусій і великого гніву, наука і техніка, засоби поширення інформації йдуть вперед семимильними кроками. Нам не стримати цих бурхливих веселощів кількості, що помножені на швидкість, і ми не можемо позбутися духовних плодів такої якості і відхилень. Ми не в змозі

виснаженість і самотність строгих інтелектуалів перетворити на пишність і процвітання медіа зірок, не можемо поверхневий легковажний захват підняти до рівня болісних глибоких роздумів, змінити пропаганду гарячих грошей і хаосу пошуками духовного життя людства і духовним піднесенням. Але ми все ще можемо, знаючи, що це неможливо, продовжувати йти своїм шляхом. Ми все ще можемо в університетах, науково-дослідних установах, у середовищі інтелігенції, у якій є мізки, є розуміння, є совість, бути послідовними. Спокійно, реалістично, з прагненням до істини і духовності старанно робити свою справу, наполегливо займатися теоретичними дослідженнями і художньою творчістю. Ми все ще можемо невпинно прагнути до унікальних, творчих, високоідейних і інтелектуальних досягнень.

Тим більше ми можемо сміливо сказати всім, що крім успіхів поширення інформації, є ще успіхи в пізнанні і творчості; що окрім медіа зірок, також є проникливі вчені і художники, крім смішних уривків, ще існують класичні твори; крім тиражів і кліків, також існує професійна оцінка та перевірка історією. Ми повинні розповісти країні, що культура не повинна бути зруйнована, не може померти, що культура це, насамперед, якість, а не кількість. Провідні представники культури – це Чжуге Лян, Конфуцій, Мен-цзи, Лао-цзи, Лі Бо, Ду Фу... а не “Три смердючі шевці”. Звичайно, “Три смердючі шевці” в мережі можуть здолати Чжуге Ляна, але їм ніяк не перейняти мудрості Чжуге Ляна. Коли тисячі потворних сторінок у мережі відкрито проголошують відмову від класики, то це не ганьба класики, а наша власна ганьба.

Я навіть хочу запропонувати Педагогічному університету Гуансі оголосити 24 червня, коли був опублікований рейтинг найбільш нечитаних книжок, днем ганьби мережі (Педагогічний університет Гуансі опублікував “Рейтинг книг, які ніколи не читатимуть”). Після опитування близько 3000 читачів у мережі був проведений підрахунок, і отриманий вражаючий висновок. Список очолив “Сон червоної садиби”. Крім того, до першої десятки увійшли “Річкові заплави”, “Три царства” та інші відомі китайські класичні твори, а також зарубіжні шедеври класики: “Сто років самотності”, “Улісс”, “Вальден”). Принаймні, деякі люди кажуть, що чим більше сенсорних екранів, тим більше стає очевидним, що все боліснішими стають очікування справжніх глибоких талантів і культурних плодів творчості.

Перекладено за текстом: 王蒙: 科技战胜人类的噩梦 // http://news.xinhuanet.com/tech/2013-10/23/c_125582848.htm